

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А.Н. Парламентские дебаты: традиции и новации / А.Н. Баранов, Е.Г. Казакевич. – М. : Знание, 1991. – 42 с.
2. Белянин В.П. Психолінгвістика : ученик / В.П. Белянин. – М. : Изд-во „Флинта”, 2007. – 232 с.
3. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С. Иссерс. – М., 2006.
4. Карасик В.И. Дискурсивная персонология / В.И. Карасик // Язык, коммуникация и социальная среда. ВГПУ. - 2007.- Вып. 5. - С. 78-86.
5. Лосев А.Ф. История античной эстетики: Софисты. Сократ. Платон / А.Ф. Лосев. – М., 1969.
6. Михалева О.Л. Политический дискурс: способы реализации агональности / О.Л. Михалева. – М., 2001. – 118 с.
7. Михальская А.К. Основы риторики. Мысль и слово / А.К. Михальская. – М. : Просвещение, 1996. – 416 с.
8. Паршина О.Н. Стратегии и тактики речевого поведения современной политической элиты России : автореф. дис. ...док. фил. наук / О.Н. Паршина. – Саратов, 2005.
9. Репина Е.А. Психолінгвістическіе параметри политическогo текста: на материале программных и агитационных текстов различных политических партий конца 90-х гг. XX в. : автореф. дис. ...канд. фил. наук / Е.А. Репина. – М., 2001.
10. Шейгал Е.И. Театральность политическогo дискурса / Е.И. Шейгал // Единици языка и их функционирование. - Вып. 6. - Саратов, 2000.
11. www.usgov.com

Кулиш Т. Вербалізація агональності в політичному дискурсі.

В статті проаналізовано агональний тип вербального взаємодіяння на матеріалі американського політичного дискурсу, установлені та проілюстровані стратегії та тактики, які використовуються для перемоги в політичній боротьбі, які втілюються в відповідних типах політичних текстів. Установлено, що головними стратегіями реалізації агональності є стратегія на зниження статусу опонента, стратегія підвищення власного статусу та театральна стратегія, які корелюють з трьома типами політичних текстів: агресивним, енергійним та епатажним. Визначальними факторами для вираження конфліктності та конкуренції дискурсів учасників політичної комунікації, а також для прихованої вербальної агресії в адрес опонента з метою власної позитивної самопрезентації на політичній арені є переконливість політичного дискурсу та рекламний характер політичних дебатів.

Ключевые слова: *политический дискурс, агональность, коммуникативные стратегии и тактики, агрессивный тип текстов, энергичный тип текстов, эпатажный тип текстов.*

Kulich T. Verbalization of agonality in the political discourse.

The article examines the agonal type of verbal interaction on the material of the American political discourse, it describes and illustrates the strategies and tactics used to win the political struggle, which are embodied in the respective types of political texts. It has been found that the main agonal strategies are: strategy to reduce the status of the opponent, strategy of self-promotion and theatrical strategy, which correlate respectively with the three types of political texts : aggressive, energetic and bodacious. The determining factors for the expression of conflicts and competing discourses of the participants of political communication, as well as for the implicit verbal aggression against the opponent for the sake of one's own positive self-presentation in the political arena are persuasiveness of the political discourse and the promotional nature of political debates.

Key words: *political discourse, agonality, communicative strategies and tactics, aggressive type of texts, energetic type of texts, bodacious type of texts.*

Оксана Любімова
(Чернівці)

УДК 801.6:821.161.2

ЯМБІЧНІ РОЗМІРИ В ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ 80-х РОКІВ ХІХ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто західноукраїнську поезію у зрізі метрики та ритміки. На основі віршознавчого аналізу значного масиву українських поетичних творів передостаннього десятиріччя ХІХ віку визначено тенденції розвитку метричного репертуару та виявлено типологічні риси основних форм. В окреслений період поети апробували значний масив силаботонічних розмірів поміж яких домінували двоскладові (76,2% від усіх силаботонічних текстів).

Серед двоскладовикiв превалював п'ятистоповий ямб (42%) iз «висхiдним» (за М. Гаспаровим) ритмом. У сегментi ямбiчних розмiрiв уживаними були також чотиристоповики, у яких переважав «традицiйний» ритм, тристоповики, шестистоповi цезурованi ямби, восьмистоповi цезурованi ямби, а також врегульованi та нерегульованi ямбовi рiзностоповi структури. Помiж врегульованих ямбових рiзностоповикiв (19,6% вiд ямбiчних творiв перiоду) доминували вiршi з чергуванням чотиристопових та тристопових рядкiв – Я4343 (29,8%). Поети також застосували розмiри Я5252, Я44442, Я6665, Я6262, Я3232, Я4242, Я43434343, Я43442, Я4445, Я4455, Я4544, Я5353, Я5354, Я5442, Я5542, Я5552 та iн. Серед нерегульованих ямбових рiзностоповикiв (3% вiд ямбiчних творiв перiоду) зафiксовано такi форми: Я3-6, Я5-6, Я2-6, Я4-5.

Ключовi слова: версифiкацiя, силабо-тонiка, метрика, ритмика, вiршовий розмiр, понадсхемний наголос, зрушення наголосу, цезура, ямб.

Постановка наукової проблеми. Вивчення нацiональної версифiкацiї передбачає розгляд поетичного матерiалу як за перiодами, наприклад, десятилiттями (див. 3, 4, 5, 8, 1 – М. Гаспаров, Н. Костенко, Б. Бунчук), так i за окремими формами (див. М. Гаспаров, Н. Костенко). Потрiбно також враховувати й специфiку розвитку нацiональних лiтератур: у ХІХ ст. схiдноукраїнська поезiя зазнавала впливу російської лiтератури, захiдноукраїнська – польської та нiмецької лiтератури (див., напр., В. Мальцев).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про ямбовi розмiри в українській поезiї кiнця ХІХ ст. писали Г. Сидоренко, Н. Костенко, Б. Бунчук. Однак, вони вивчали версифiкацiю найбільших поетiв цього перiоду.

Мета статтi – розглянути всi ямбовi форми цiлого пласту митцiв окресленого часового вiдтинку.

Виклад основного матерiалу дослідження. Захiдноукраїнськi автори в зазначене десятилiття застосували багату палiтру силабо-тонiчних розмiрiв. Найбiльшими «шанувальниками» силабо-тонiки у цей перiод були І. Франко (частка силабо-тонiчних творiв поета становить 93,25% вiд усiх його вiршiв 80-х рокiв), У. Кравченко (84,7%) та О. Маковей (83,3%). Традицiйно переважають двоскладовi розмiри – 76,2% вiд усiх силабо-тонiчних текстiв перiоду. У поетичному набутку захiдноукраїнських авторiв серед двоскладовикiв панiвним виступає п'ятистоповий ямб, частка якого становить 42% вiд двоскладових розмiрiв i 32% вiд усiх силабо-тонiчних структур перiоду. Значну кiлькiсть творiв, укладених Я5, фiксуємо у творчостi І. Франка та У. Кравченко. Дослiдник Франкової версифiкацiї Б. Бунчук так трактує превалювання 5-стоповика у поетовiй творчостi: «Разюча перевага цього розмiру може бути пояснена тяжiнням поета до класичних форм романського походження: поет створив 72 сонети, чотири твори написав октавами, три – терцинами» [1, с. 141]. Не дивним видається перевага Я5 у поетичному активi У. Кравченко, адже як Франкова учениця, вона орiєнтувалася на вiршовi форми поета-наставника, тому її ямбiчнi п'ятистоповики в основному також засвiдченi в сонетах. У поетичнiй спадщинi І. Франка 80-х рокiв цим розмiром укладено 110 творiв, що становить 35,5% вiд усiх силабо-тонiчних вiршiв автора. В У. Кравченко вiдсоток Я5 складає 47 (44 твори).

Зосередимося на ямбiчних розмiрах детальнiше.

До тристопового ямба у зазначене десятилiття звертався лише С. Воробкевич. Серед його силабо-тонiчного масиву цим розмiром витримано 27% вiд ямбiчних i 17% вiд усiх силабо-тонiчних творiв поета. Загалом частка Я3 вiд усiх силабо-тонiчних текстiв захiдноукраїнських авторiв 80-х рокiв – 1,4%, його процент вiд ямбiчних творiв становить 2,4.

Рiзниця у наголошуваностi сильних I – III i слабкої II стопи у тристопових ямбах С. Воробкевича така: «Лети здорова, пташко...» (1882) – 20,8 – 41,6%; «Могила співака» (1884) – 29–33%; «Дiвчино чорноброва» (1885) – 37,6 – 41,6%; «Здорова будь, дiвчино...» (1885) – 40 – 53,3%; «Де з журавлем криниця...» (1885) – 45 – 60%; «Лежить тут перед нами...» (1887) – 45,9 – 60,4%; «Марiйка iз Розтiк» (1888) – 66,8 – 71%.

До прикладу наведемо початок поезiї «Лети здорова, пташко...»:

Лети здорова, пташко,	U <u>U</u> U <u>U</u> U <u>U</u>
в чужий, далекий край;	U <u>U</u> U <u>U</u> U

Загальна картина наголошуваностi стоп усiх оригiнальних творiв захiдноукраїнських поетiв 80-х рокiв, витриманих у рiчищi 4-стопового ямба, така:

I	II	III	IV
78,5	84,8	53	100

У середньому, рiзниця мiж II та I стопами становить 6,3%. Процент повнонаголошених рядкiв у творах iз «традицiйною» та «архаїчною» структурою становить 28,4 i 17,7 вiдповiдно. Усереднений вiдсоток повнонаголошених версiв у поезiях з ритмом Я4 – 23. Загальний процент рядкiв iз понадсхемними наголосами – 12,5.

Майже у всiх поетичних творах, витриманих у рiчищi Я4, захiдноукраїнськi автори дотримувалися «чистоти» розмiру, винятком є поезiї I. Франка «Ув'язненим руським людям» (1882) та «Пiсня руського бурсака» (1884) – у 9-у рядку фiксуємо дольник («Над все менi мила руська мова»). У творi У. Кравченко «Дрiбний мiй цвiте, Prima vera!...» (80-і роки) на тлi чотиристопового ямба з'являються два рядки Я5 (18%). У вiршi В. Масляка «Чому?» (1887) в останнiх двох катренах наявнi два рядки Я2 (10%). Однак в окремих творах спостерiгаємо чимало понадсхемних наголосiв. Так, у поезiї С. Воробкевича «Мое завiщане» (1886) iхня частка становить 15%, у творi В. Масляка «В першi роковини смертi незабутого Володимира Барвiнського» (1884) – 22,5%, в поезiї «Куди не звернись, скрiзь твiй зiр...» У. Кравченко – 33,3%, а в другому вiршi поетеси «Чи в блисках сонця неба стеля...» (1882) – 40%.

Окрiм уже згадуваних I. Франка та У. Кравченко, «прихильником» п'ятистопового ямба в окреслене десятилiття був О. Маковей. Частка Я5 вiд усiх ямбiчних вiршiв перiоду становить 52,7% i 32% вiд силабо-тонiчних поезiй.

В українському 5-стоповику 80-х рокiв панiвним виступає висхiдний ритм – 46,4%. У творах I. Франка форми iз названим ритмом становлять 56%, в У. Кравченко – 25%. У вiршах спостерiгаємо дотримання поетами цезурового подiлу в основному пiсля другої стопи. До прикладу наведемо першу строфу сонета У. Кравченко «В життi є щось, чого не знала я!...», в якому спостерiгаємо згаданий вид ритму, його метричну та ритмичну схеми:

В життi є щось, чого не знала я!   ulul||uulul
Колись в уявi свiт чудовий снувся,   uulul||lulul
ввесь блиском правди i краси мiнiвся;   lulul||uulul п/сх
до нього рвалася душа моя (У. Кравченко). ululuu||ulul

I	II	III	IV	V
71,5	93	64,3	64,3	100

Усереднина схема акцентуацiї стоп в усiх оригiнальних творах з висхiдним ритмом має такий вигляд:

I	II	III	IV	V
78,1	89,7	66,7	70,2	100

Частка повнонаголошених рядкiв у вiршах з названим ритмом становить 16,2%.

П'ятистоповi ямбiчнi структури, у яких наявний спадний ритм, характернi для 39,2% вiд усiх Я5. Така будова найбільше притаманна творах У. Кравченко (63,6%). Названий ритм властивий поезiї О. Маковей «В простiр безмежний духом я злетiв» (1887). Частка повнонаголошених рядкiв у п'ятистоповиках У. Кравченко коливається в межах 14,3 – 18,8%. Найменший показник повнонаголошеностi рядкiв у творах поетеси з названим ритмом – 7% (сонети «Менi не жаль» та «Мов рана, думка ся мене болить...» (обидва – 1886), найбільший – 20% («На свiтi сонце, воля, радiсть, рух...» (1886). 0% повнонаголошених рядкiв в її поезiях «I труд наш – се той цвiт, що сад вкриває...» (80-і роки) i «На скорб i голод має тих, що на днi...» (1886). У творi О. Маковей частка таких рядкiв сягає 26%. У середньому кiлькiсть повнонаголошених рядкiв у Я5 зi спадним ритмом становить 15,7%.

Середнi показники наголошуваностi стоп у поезiях зi спадним ритмом такi:

I	II	III	IV	V
80,5	84,6	75	62	100

Для 13,7% усiх п'ятистоповикiв характерний альтернуючий тривершинний ритм. Структури iз сильною I, III i V стопами у 5-стоповиках I. Франка становлять 15%, у вiршах У. Кравченко – 11,3%.

Частка повнонаголошених рядкiв у Я5 з альтернуючим ритмом у вiршах У. Кравченко коливається в дiапазонi 14,2 – 18,8% (сонети «Ми йдемо до тих, що смерть несуть на шлях...» i «Куди не глянеш – все у нас в руїні...», поезiя «Хоча й в життi моїм нема промiння...» (80-і). Найнижчий процент – 7% повнонаголошеностi рядкiв фiксуємо у сонетi авторки «Хай спогад злиднiв, почуття вини...» (80-і), найвищий – 50% у сонетi «Суботнiй вечiр. I хоч обiг крови...» (1886).

Загальна картина акцентуацiї стоп у вiршах поетiв з альтернуючим ритмом має такий вигляд:

I	II	III	IV	V
86,3	67,8	80,4	74	100

Середнiй показник повнонаголошених рядкiв у творах з часто наголошуваними I, III i V стопами – 21%.

Усереднена схема наголошуваностi стоп усiх творiв авторiв Захiдної України 80-х рокiв XIX столiття, укладених Я5, така:

I	II	III	IV	V
81,6	80,7	74	68,7	100

Загалом кiлькiсть повнонаголошених рядкiв становить 24%. Процент версiв iз понадсхемними наголосами – 16.

Щодо «чистоти» розмiру Я5 цього перiоду, то в багатьох творах спостерiгаємо «вкраплення» у канву основного ритму iншорозмiрних рядкiв, найчастiше це рядки шестистопового ямба. У п'ятистоповиках I. Франка iншорозмiрнi рядки засвiдчено у 14 творах. Це, переважно рядки, укладенi Ябц, iнколи верси Я2, Я3 i Я4, утворенi внаслiдок розриву рядка («Дилiя», 1886, «Пролог, написаний Iваном Франком... в пам'ять 50-тих роковин смертi Iвана Котляревського», 1888, «Смерть Каїна», 1889). 4 рядки Я2 (12% вiд загальної кiлькостi версiв) наявнi у вiршi «Душа моя! Душе душі моєї!» (1888). У п'яти поезiях фiксуємо «несилабо-тонiчнi» рядки.

По одному рядку Ябц фiксуємо у сонетах У. Кравченко «Се він! Се геній народа живе!...», «В промiннi тiм перлиться мла слiзьми...» (1885) та у вiршах «Брехня й омана в свiтi все горою...» (1886), «Хоча й в життi моїм нема промiння...», «О, заки в далеч вiдiду незнану...» (80-і роки). По два рядки шестистоповика наявнi у сонетах поетеси «Чом сестро, у життi веснi вкриваєш...», «Чого так рано...», «Над Пробiєм» (усi – 1885), «Добра бажаємо... Слiз голосiння...», «I труд наш – се той цвiт, що сад вкриває...» (80-і роки). Один рядок Я4 наявний у поезiї «О, не любов забути я бажаю...» (1885), (2-й рядок: «*палку любов, любов дiвоchu...*» 010101010), та у творi «Чи лиш одно-однiсiньке слово: «зрада»...» (80-і), (3-й рядок: «*Чи ж доти у душі лунатиме...*» 0100010100), у цьому творi перший верс – «несилабо-тонiчний». У вiршi поетеси «Так! Вiщий зiр його я обманула...» (1884) наявний один рядок Ябц (38-й: «*Коли б ти, господи, зробив ласкаве чудо...*» 010100||0101010), один – Я4 (48-й: «*Спокiй мій... щастя... це омана...*» 011100010) i останнiй рядок – Я2 зi зрушенням наголосу («...*лиш не для себе...*» 10010). У вiршi «Куди ти, сестро, смiлий лет звертасш?...» (1886) Я5 укладено 85,7% усiх рядкiв, решта – 14,3% припадає на Ябц. У творi «Ведеться боротьба в людському родi...» (1886) Ябц витримано 17,6% рядкiв. У поезiях «Коли подумаю, як те життя минає...» i «Новий лад» (обидвi – 1886) на рядки Ябц припадає по 25%.

Шість разiв у цей перiод до Ябц вдався I. Франко (1,75% вiд усiх творiв автора) та один раз звернулася У. Кравченко (1%). За спостереженнями Б. Бунчука, шестистоповики I. Франка подiляються на два ритмiчнi види: з симетричним двочленним ритмом («Чом так тривожно б'єсь у мене серце в груди...» (1880), «Не бiйтеся тюрми!» (1880), «Беркут» (1883), «Святовечiрня казка» (1883) i несиметричним альтернуючим ритмом («Сонети-невiльники», «Рiдне село» (обидва – 1880).

Шестистоповик У. Кравченко представлений семирядковою поезiєю «Iз раннiх днiв...» (1884). Ритм витримано чiтко, цезура змiщена – чоловiча i жiноча.

Загальний акцентний малюнок захiдноукраїнського Ябц 80-х рокiв такий:

I	II	III	IV	V	VI
91	73	82,3	91	72	100

Усереднений процент рядкiв з обтяженнями становить 14,3.

Я8ц характерний для одного вiрша-строфи I. Франка «Як та опука вiд скали...» (1883) надрукованому у «Моему Измарагдi», однак цей твiр був автором перероблений у ямбiчний рiзностоповик Я4343.

19,6% вiд ямбiчних i 11,9% вiд усiх силабо-тонiчних структур перiоду припадає на врегульованi ямбовi рiзностоповики. До названого розмiру вдалися усi автори окресленого десятилiття. Чергування чотиристопових та тристопових рядкiв характерне для 29,8% вiд усiх рiзностоповикiв. До Я4343 зверталися I. Франко, С. Воробкевич, О. Маковей, В. Масляк i К. Попович. У вiршi С. Воробкевича «Скит Манявський» (1885) кожна строфа закинчується «несилабо-тонiчними» рядками:

<i>Де над Манявов лiс густий,</i>	uuuu u uu
<i>давно там скит стояв;</i>	uuuu
<i>там православ'я хрест святий</i>	uuuu u uu
<i>до неба ся здiймав.</i>	uuuu
<i>Черцi побожнi жили там,</i>	uuuu u uu
<i>як в Києвi живуть;</i>	uuuu
<i>що-дня гудiв величнiй храм</i>	uuuu u uu
<i>вiд милозвучних нут:</i>	uuuu
<i>«Пресвятая Богородице,</i>	uuuu uuuu
<i>спаси нас!» (С. Воробкевич).</i>	uu

Не виявила iнтересу до ритму Я4343 лише У. Кравченко, однак поетеса дала багато iнших цiкавих схем рiзностопових ямбiв, серед них такi: Я5252, Я44442, Я6665, Я6262.

Я5252 властивий вiршам У. Кравченко «Люблю тебе, народе мiй убогий...», «Голодна я i жити вже не годна...», «О, не вгасай менi, моє ти ранне Соненько ясне!...», «Я ваша!...» (усi – 1884), «Гей, у чужiй найшлась я сторононьцi...» (1886), «Солодка ноче, ноче повна дива...», «Нi, ти не влив, мiй отче, в серце бiдне...», «Чом ти мене думками надiлила...», «Вiдвернуся – втечу, маро, вiд тебе!...» (80-i роки). В останнiй поезiї фiксуємо iншорозмiрнi рядки (Д4 – 3-й, Я3 – 10-ий (10% вiд усiх рядкiв) та зрушення наголосу. Наведемо першу строфу вiрша:

<i>Вiдвернуся – втечу, маро, вiд тебе!...</i>	uuuuu u uu uu	Я5
<i>Досить терпiнь,</i>	uuu	зр/н
<i>досить душа моя йшла за тобою,</i>	uuuu uu uuuu	Д4
<i>неначе тiнь... (У. Кравченко).</i>	uuuu	Я2

Я44442 характерний для вiрша поетеси «Береза шумно шелестить...» (80-i роки), Я6665 написано поезiю «Ведеться боротьба...» (1886). Впорядкованим Я6262 i Я5252 укладено твiр «Молодим» (1884).

Найбiльше рiзностопових впорядкованих ямбiчних структур фiксуємо в I. Франка. За даними Б. Бунчука, у цей перiод поет застосував новi розмiри: Я3232, Я4242, Я43434343, Я43442, Я4445, Я4455, Я4544, Я5353, Я5354, Я5442, Я5542, Я5552, Я55555566, Я555555555556, Я555555555555, Я5566, Я6655.

Низку рiзностоповикiв апробував С. Воробкевич. У сегментi поетових ямбiчних структур фiксуємо такi: Я434344 («Коня вже хлопець осiдав...», «В вiльшинi там малий млинок...» (обидва – 1881), Я4343443 («Там в долi явiр i верба...», 1881), Я443443 («Смерть козака», 1887), Я33334433 («Як лист на деревинi...», 1883), Я33334333 («Пiд дубом кучерявим...», 1885).

Неврегульованими ямбовими рiзностоповиками укладено 3% вiд ямбiчних i 1,8% вiд усiх силабо-тонiчних творiв перiоду. До такої форми вiрша зверталися I. Франко та У. Кравченко. Каменяр апробував розмiри Я3-6 (байка «Вiвця i Цап», 1884) та Я5-6 («Чи олово важке пливе у моїх жилах...», 1880). У. Кравченко застосувала такi ямбiчнi невпорядкованi рiзностоповики: Я2-6 («Могутня хвиле, в стiни кременистi...», 1885) i Я4-5 («Раз тiльки Prima vera – цвiт...»).

Висновки дослідження. Отже, в означене десятиліття західноукраїнські поети апробували значний масив силабо-тонічних розмірів. Найчастіше силабо-тонічні форми в цей часовий відрізок застосовували І. Франко, У. Кравченко та О. Маковей. Традиційно переважали двоскладові розміри (76,2% від усіх силабо-тонічних текстів періоду). Панівним виступав п'ятистоповий ямб (42% від двоскладових розмірів і 32% від усіх силабо-тонічних структур десятиліття). Значну кількість творів, укладених Я5, фіксуємо у творчості І. Франка та У. Кравченко. У сегменті ямбічних розмірів уживаними були також чотиристоповики, тристоповики, шестистоповий цезурований ямб, восьмистоповий цезурований ямб, а також врегульовані та неврегульовані ямбові різностопові структури. **Перспективи подальших наукових розвідок.** Одержані дані нашої розвідки увиразнюють та конкретизують загальну картину особливостей віршових форм української поезії 80-х років ХІХ сторіччя, надають чимало нового до оцінки національної версифікації окресленого періоду. Результати здійсненого нами дослідження можуть слугувати зручним та вагомим матеріалом для зіставлення з подібними віршознавчими спробами інших літературних етапів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бунчук Б. Віршування Івана Франка : моногр. / Борис Бунчук ; [наук. ред. д. філол. н., проф. Мельничук Б. І.] ; Чернів. держ. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Рута, 2000. – 308 с.
2. Воробкевич С. Твори Ізидора Воробкевича : в 3 т. / С. Воробкевич. – Львів : Просвіта, 1909. – Т. І. – 417 с.
3. Гаспаров М. Л. Современный русский стих. Метрика и ритмика / М. Л. Гаспаров. – М. : Наука, 1974. – 487 с.
4. Гаспаров М. Л. Очерк истории русского стиха. Метрика, ритмика, рифма, строфика / М. Л. Гаспаров. – М. : Наука, 1984. – 314 с.
5. Гаспаров М. Л. Очерк истории европейского стиха / М. Л. Гаспаров. – М. : Наука, 1989. – 304 с.
6. Історія української літератури. Кінець ХІХ – початок ХХ ст.: у 2 кн. : підруч. / О. Д. Гнідан, Г. Ф. Семенюк, Н. М. Гаєвська [та ін.]; за ред. проф. О. Д. Гнідан. – К. : Либідь, 2006. – Кн. 2. – 496 с.
7. Качуровський І. Метрика : підруч. / І. Качуровський ; [гол. ред. М. С. Тимошик, ред. Л. Л. Щербатенко]. – К. : Либідь, 1994. – 120 с.
8. Костенко Н. В. Українське віршування ХХ століття: навч. посіб. – 2-ге вид. випр. та допов. / Н. В. Костенко. – К.: Київ. ун-т, 2006. – 287 с.
9. Кравченко У. Ріма вега : зб. поезій / Уляна Кравченко. – Львів : Наклад. Євг. Олесницького, 1885. – 37 с.
10. Кравченко У. Вибрані твори / Уляна Кравченко ; [вступ. ст. А. А. Каспрука]. – К. : Держлітвидав УРСР, 1958. – 498 с.
11. Маковей О. Поезії / Осип Маковей. – Львів : наклад. К. Паньковського, з друк. Наук. т-ва ім. Шевченка, 1895 (обкл. 1894). – 136 с.
12. Мальцев В. С. Українське віршування перших десятиріч ХІХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10. 01. 06 «Теорія л-ри» / В. С. Мальцев ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2007. – 20 с.
13. Масляк В. З чорного шляху : поезії / Володимир Масляк (Залуквич). – Львів : Накладом редакції «Зорі», 1897. – Т. 2. – 182 с.
14. Попович К. Твори / Кліментина Попович ; [упоряд. П. Г. Баб'як]. – Львів : Каменяр, 1990. – 61 с.
15. Сидоренко Г. К. Від класичних нормативів до верлібру / Г. К. Сидоренко. – К. : Вища школа, 1980. – 182 с.
16. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. / Іван Франко ; [редкол.: Є. П. Кирилук (голова), Б. А. Деркач, Ф. П. Погребенник та ін.]. – К. : Наук. думка, 1976 – 1986. – . – Т. 1 / [ред. тому Н. Л. Калиниченко ; упоряд. та коментарі М. С. Грицютий, Н. Л. Калиниченко]. – 1976. – 503 с., Т. 2. / [ред. тому І. І. Басс ; упоряд. та коментарі І. І. Басса, В. Я. Герасименка, А. А. Каспрука]. – 1976. – 544 с., Т. 26 / [ред. тому В. Л. Микитась, С. В. Щурат ; упоряд. та коментарі Н. О. Вишневіської та ін.]. – 1980. – 463 с.

Любимова О. Ямбические размеры в западноукраинской поэзии 80-х годов XIX века.

В статье рассмотрена западноукраинская поэзия с точки зрения метрики и ритмики. На основе стиховедческого анализа значительного массива украинских поэтических произведений предпоследнего десятилетия XIX века определены тенденции развития метрического репертуара и выявлены типологические черты основных форм. В данном десятилетии поэты апробировали значительный массив силлабо-тонический размеров среди которых доминировали двухсложные (76,2% от всех силлабо-тонических текстов). Среди двухсложных размеров преобладал пятистопный ямб (42%) с «восходящим» (по М. Гаспарову) ритмом. В сегменте ямбических размеров употребляемыми также были четырехстопные ямбы, в которых преобладал «традиционный» ритм, трехстопные ямбы, шестистопные цезурированные ямбы, восьмистопные цезурированные ямбы, а также урегулированные и неурегулированные ямбические разностопные структуры. Среди урегулированных ямбических разностопных структур (19,6% от ямбических

произведений периода) доминировали стихи с чередованием четырехстопных и трехстопных строк – Я4343 (29,8%). Поэты также применили размеры Я5252, Я44442, Я6665, Я6262, Я3232, Я4242, Я43434343, Я43442, Я4445, Я4455, Я4544, Я5353, Я5354, Я5442, Я5542, Я5552 и др. Среди неурегулированных ямбических разностопных структур (3% от ямбических произведений периода) зафиксированы такие формы: Я3-6, Я5-6, Я2-6, Я4-5.

Ключевые слова: стихосложение, силлабо-тоника, метрика, ритмика, стихотворный размер, внесхемное ударение, сдвиг ударения, цезура, ямб.

Lyubimova O. Iambic Metres in West Ukrainian Poetry of 1880s.

The article explores West Ukrainian poetry in terms of meter and rhythm. The versification analysis of 1880's Ukrainian poetry reveals trends of metric repertoire development and basic forms typological features. During this period the poets tested a vast array of accentual-syllabic metres, dominated by disyllables (76.2% of all syllabic-tonic texts). Among disyllables, iambic pentameter (42%) with ascending rhythm (according to M. Gasparov) was most widely used. Among iambic metres, tetrameters with predominantly 'traditional' rhythm, trimeters, caesured iambic hexameter, caesured iambic octameter, as well as fixed and unsettled iambic structures varying in the number of feet are quite common. Among the fixed iambic structures (19.6% of iambic works of the period) verses with alternating tetrameters and trimeters dominated – I4343 (29.8%). Poets also tried I5252, I44442, I6665, I6262, I3232, I4242, I43434343, I43442, I4445, I4455, I4544, I5353, I5354, I5442, I5542, I5552 et al. Among the unsettled iambic structures (3% of iambic works of the period) the following forms: I3-6, I5-6, I2-6, I4-5, are recorded.

Key words: versification, syllabic-accentual versification, metrics, rhythmic, metre, supraschemic accent, stress shift, caesurae, iamb.

Олеся Лященко
(Київ)

УДК 811.111+81.42'55

**ЕКСПРЕСИВНІСТЬ ЯК ІМАНЕНТНА ОЗНАКА НАУКОВОГО ТЕКСТУ
(НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ СТАТЕЙ ГЕОЛОГІЧНОЇ ТЕМАТИКИ)**

Проаналізовано наукову працю як продукт когнітивного й емоційного пізнання дійсності. Автор постулює думку, що категорія експресивності експлікується у мовних ситуаціях, коли суб'єкт наукового мовлення дає оцінку так званому старому знанню, дискутує з іншими вченими, моделює комунікативне повідомлення для реципієнта таким чином, щоб переконати його в правильності своєї точки зору. Показано, що експресивність постає невід'ємною складовою таких субтекстів наукової роботи, як міркування, полеміка, пояснення, уточнення, приклади тощо. Доведено, що на психологічному рівні експресивність виявляється через оціночне ставлення автора та його настанову на побудову діалогу з читачем. На лінгвістичному рівні серед маркерів експресивності доцільно вирізнити емотивні прикметники та прислівники, за допомогою яких оцінюються старе знання, питання і питання-відповіді, інверсію для коригування уваги реципієнта.

Ключові слова: науковий текст, суб'єкт наукового мовлення, експресивність, діалогічність

Постановка наукової проблеми. У сучасному науковому дискурсі увага до категорії експресивності як текстоутворюючого фактору спостерігається в теорії пізнання, наукознавстві, психології наукової творчості, теорії наукового дискурсу, психолінгвістиці, комунікативній лінгвістиці, функціональній стилістиці тощо.

Відправною точкою вивчення експресивності як стилістичного поняття можна вважати працю «Французька стилістика» (1909 р.) Ш. Баллі, нині ж склалось кілька підходів у дослідженні цієї категорії, серед них доцільно вирізнити лінгвістичний (Т.Г. Винокур, М.Н. Кожина, Г.Ф. Кузьміна, В.А. Чабаненко, Є.Ю. Чайковська та ін.), семасіологічний (С.Б. Берлізон, Л.М. Васильєв, О.С. Івасюк, Є.Ф. Петришева, Т.А. Трипольська, О.П. Фролова та ін.), прагматико-комунікативний (Л.А. Кисельова, І.П. Ромашова та ін.).

У методологічних рамках прагматики складність дослідження категорії експресивності полягає в тому, що вона виступає, як правило, додатковим макрокомпонентом значення певного